

יוסי גמזו

דָם הַמַּכְפִּים

(סיפור לחנוכה)

ביום שנתאלמנתי, בחנוכה תשס"ג, הביאה בתי רוויטל מגן-הילדים בשכונת מגורינו חנוכיה שדוגמתה לא נזדמן לי עוד לראות, אותה עיצבה במו ידיה הקטנות עיצוב מפתיע. היה זה פן של עץ שמעליו נסתעפו תשעה זרדים גדומים מגזע מנוסר של גפן. אראלה, הגנת הנוטה לאמנות, גילתה זמן קצר לפני חג-האורים פי קבלן מקומי, ניסים בַּדָש, עומד להקים בית-קומות מפואר על מגרש שהיה פעם פָּרָם, מגרש שהיה מכוסה כל-פולו בגפנים נטושות שקמלו. מי שמפיר את הגפן יודע שהיא מסתרחת לרוחב, מתוך גזעה האנכי צומחת לה אופקית שפעה של שְׁרִיגִים בַּדְמוּת מנורה שְׁשָׁלָל קנים לה וכל קנה כזה הוא בפוטנציה מין פמוט. אראלה, שלמדה תכשיטנות ב"בצלאל", הבינה מיד כי מגרש סְבוּף-גפנים זה טומן בו אוצר פדגוגי: הִיפָה עִם המועיל, מרחיב-הדעת עם הפראקטי, ובפרט שאותו חג, המזדהר באור נרות, ניצב כבר כמעט על סְפָנו ממש וילדי הגנים נוהגים כאן לקראת יום כ"ה בכסלו להתקין כל אחד חנוכיה המפגינה מקוריות. היא הציעה לקבלן עיסקה תמוהה אך משתלמת: במקום להזמין דחפור שיעקור את הגפנים (מה שהיה אמור לעלות למר בַּדָש בפוכטה של כסף) תבוא פיתה ט', פיתתו של בנה גיא, ובסכום שהוא רק שלישי מְשָׁכֵר-דחפור תכשיר לו שטח לְמִפְלַצַת הנדל"ן שלו העתידה לצמוח על קברן הלא נודע של הגפנים העקורות. כך יִהְיֶה מר בַּדָש ממגרש חלק וטוב, מישטח של עפר מגולח לְמִשְׁעֵי מְשָׁלְדֵי עֲזוּבוֹנו של הפרם, וכך יתווסף לקופת פיתה ט' סכום של דמי חנוכה מְמָר בַּדָש, תמורת הרחקת שְׁלָל-גפנים מיותר זה (שֵׁשׁ בו חומר-גלם להרבה חנוכיות).

אמת, חנוכיה שהותקנה מְשָׁרִיג-גפן אינה מוצר סטנדרטי פחנוכיה קנויה. אין בה סימטריות, אין בה ברק מתכתי, אם של בדיל או של כסף – אך יש בה עֲדוּת למידת דמיונו היוצר של הטבע עצמו. נכון, גידול הגפן מן הסתם אינו כולל לימוד תכשיטנות ב"בצלאל" כמו של אַרְאָלָה. אך גם פֶּסֶל דגול כמו הנרי מור או ג'קוֹמֶטִי עוד יש לו מה ללמוד מעֲרַפְסִקוֹת פיתולן של דְלִיּוֹת הצמח המופלא הזה, המִיתִי, שכבר שָׁמַח לבב אנוש לְנֶחַ וּלְלוֹט. מה גם שגפן נִמְנֵית בין שבעת המינים שבורכה בם ארצנו ואין לנו חג יהודי שאינו מתבסס מֵיֵינָה המתוק.

כך או כך, כאמור, גם בתי רוויטל הביאה אותו יום חנוכיה מענפי גפן מגן-אראלה אל ביתנו בשכונת גילה מבלי שיעלה אף לשנייה אחת בודדת על דעתה או דעתי כי בו-בְּזִמְנָן, הרחק, בערוצו של ואדי תְּלוּל קירות גבוהים של סלע, ימצא בעלי, סרן עוזי עֵילָם, את מותו במירדף הפאטאלי אחר מחבלים שניסה לחסל שם עם צבִי'קָה, סגנו לפיקוד. מאז חלפו כבר שש שנים, בתי כיום בת עשר, ואני לא נישאתי, גם לא מתפוננת, ושתינו מְכַתְּפוֹת, כמו משפחות רבות של שְׁכוּל, את נטל הִתְמוּת, האלמנות ואותו פצע שלא מגליד אף פעם גם אם יש מי שסבור שהשנים הן מְשָׁכֵף-כאב רחום שֵׁשׁ בו, כמין חוסם-עורקים נפשי, לבלום את הדימום. בתי, נסתבר, מוסיקאלית מאוד ובכך, גם אם חלקית, היא מפיגה את תיסכוליה. נכון שצלילים (ואפילו אם הם ההארמוניים מְפֶל) אינם תחליף לדמות של אב, אך כמו שאני מטביעה את יגון בדידותי בְּטִירִדוֹת המקצוע (רופאת-ילדים ב"הדסה" עין-כָּרָם) כך היא, על קְלִידֵי הפסנתר. רשמתי אותה לאקדמיה על שם רובִין, ללמוד יסודות ההארמוניה (היא מראה סימנים של פְּשָׁרוֹן הלחנה וגם זאת מין תחבושת אישית). בחופש הגדול, זה של הקיץ שעבר, לקחנו שתינו מין טיול תיירותי לִפְטֶרָה, היא ואני, כְּמִתְנָה לחלום נעוריו של אביה המת. עוזי אומנם לא זכה בחייו להעיף בו, בפלא זה, עין – אך שְׁתִּינו, אשתו ובתו שהותיר כאן, חזינו בְּאֵטְרָאקְצִיָה, איך אומרים, "גם בשבילו".

עוזי גדל, כמו רבים בני דורו, על המיתוס ההירואי-אובדני ההוא של פֶּטְרָה, זה של המאצ'ואיזם של אותם עזי-הרוח שעברו לא-חוקית את הגבול והגיעו לשם (ולרוב לא חזרו). אך מאז השלום עם ממלכת ירדן, ניטלה מרבית הנופך הרומאנטי מְאָתֵר זה. פֶּטְרָה אמנם היא מְעַבֵּר לגבול אך זה

גבול שבאוטופוס נוח, רפוד-מושבים, ממוזג ומהיר, חוצות אותו כיום קבוצות-תיור בלי שום סיפון. למען האמת לא צר לי כלל על מות המיתוס שלא הייתי כלל שותפת לו גם כשפָּרַח. יש באוצר הסלנג שלנו, עד היום הזה, צירוף-מילים מופרך שמקומם אותי כל פעם. מה זה "גדול מהחיים" לעזאזל? אין שום דבר גדול מהחיים אני אומרת. לוא היו כל אומות העולם מפנימות זאת לפני כל סיכסוך בְּשָׂדֵה-קטל, אפשר מאוד שְׂדוּדוֹת-הקרב שעל פלנטה זאת, שבה אנו רוצחים ונרצחים יום-יום בלי הרף, זרועים בְּזֶהב דגן משביע לחם, לא גוויות.

פְּטָרָה, המסוּתָתָת כל-פולה באבן נובית, כוללת בתחומיה קאטאקומבות נסתרות. פשנכנסנו לאחת מהן אמרה בתי לפתע: "אמא, עכשיו, שָׂרָק שתינו לבד פה, תשמיעי לי, אם לא איכפת לך, צליל בודד של do". עשיתי איפוא כרצונה ופלטתי do שנשמע די פאלֶצְטִי. הוא פרח משפתי בגוֹזֵל שבקושי מצליח לעוף מקינו. "אל תפסיקי!" קראה רוויטל והוסיפה ממש בו-זמנית, מתוך פיה, ל־do הקלוש שהשמעתי אני, גם sol צלול ומצטלצל וחד מְשָׁל עצמה. שני הצלילים נתעמתו זה מול זה, מרעידים אדוות הד רִזוֹנָאנְסִי. ואז, בעוד שתינו פולטות פנזיר הינדואיסטי מין "מאנְטָרָה" פפולה, את ה-do שלי וה-sol שלה, נצטרף בפתאום צליל נוסף. זה היה mi שָׁקֵט אך ברור בתכלית, אף כי לי עצמי ברור היה שמהו מוזר כאן: אם היינו בְּנִיקְרָה ההיא רק שתינו לבדנו – מהיכן צץ כל-כך לא צפוי צליל שלישי? מי פלט את ה-mi הזה? מי? רוויטל, שכבר למדה באקדמיה על שם רובין, הסבירה לי: "אמא, אין שום מיסתורין כאן, זה מין צירוף אקוסטי שקוראים לו over tone. תופעה די טיבעית, אם לסמוך על דברי המורה להארמוניה שלנו". והוסיפה מיד, בקריצה ממזרית: "אם זוכרים שהטבעי הוא בן לא חוקי של העל-טבעי..."

בלילה, כשחזר האוטופוס לירושלים, עצר אותנו מול חברון מחסום צבאי בפביש. חייל שלנו ושטר מן הרשות הפאלאסטינית עלו על פלי-רכבנו וקראו בקול נרגש: "נוסעים נכבדים, אם נמצא ביניכם איזה דוקטור, יואיל נא לומר זאת. יש כאן עניין של חיים או של מוות. אם יש כאן רופא – שִׁקוּם!"

קמתי מיד, מבוהלת קימעה אך כפויה בשבועת-הִיפּוֹקְרָטֵס. זו הפופה על רופא לרפא בלי לשאול לְזֶהוּת נְזַקְקִיו.

- "איזו רופאה את?" שאל החייל בחופזה והציץ בי, מתנח.

- "רופאה פְּדִיאָטְרִית", אמרתי מיד אבל הוא, מן הסתם, לא קלט. כך שמהרתי לזרוק לעברו, כגלגל-הצלה לטובע, תרגום-בגוף-הסרט: "דוקטורית לילדים". כאן ניאורו פניו כמו אירע לו פתאום נס-פך-שָׁמֵן שפלל לא ציפה לו: "יותר טוב מזה לא יכול כלל להיות", והורה לי לבוא אחריו.

- "מה עם בְּתִי?" שאלתי, "ומה עם האוטופוס?"

- "שניהם יחפו לך פאן עד שנגמור, נזדרז החייל להבטיח.

הרגעתי איפוא את בתי שאותות-דאגה כבר ניכרו בפְּנִיָה ותיכף שמעתי את קול הנהג: "לא נזוז בְּלֶעֶדֶךָ, גבירתתי." זה, החייל שירד לְפָנַי וצעד על הכביש לוט-החושך, האיר את דרפי פננס בשולי אורותיו הקדמיים של קְלִי-הרכב מאחור. ואז, במרחק של כשלוש מאות מטרים מִשָּׁם נתגלתה לנו פתע דמות מרטיטה, גבעולית ושבירה כְּקֵנָה-סוּף על שְׁפֵת ואדי גואה. אֶת הוואדי ייצגו דמעוּתִיה שלא נתלוו, במוזר, לשום הגה. כמו איזה סרט אילם עם קלוז-אֶפּ ועם מְתַח אֶךְ לא עם פס-קול. היא חיכתה לרופא, נסתבר, כבר קרוב לשעה, אבודה ונואשת (איך היה צץ לה רופא בשממה הררית ולילית זו פתאום?). אך אם, כדברי החייל שחיפש לה רופא ולפתע נתקל בי, "יותר טוב מזה לא יכול כלל להיות", פלוס גם לה צץ בואי כמין נֶס? תשובה נְדָאִית לא היתה לי על כך וגם זמן לתשובה לא היה לי. מה שהיה לי, היה לי מאוד, הוא לחץ-החירום של חובתי המקצועית. היצצתי איפוא בְּמַרְאָה מכמיר-לב זה של רטט הדמות הדומעת. ידיה לפתו חבילה של סחבות פילדה החובקת פופה. עד מהרה, פשהחלה אותה הבופה להשמיע קול פְּכִי, נגלה גם תינוק חוורור ואָנְמִי: יְלֵדָה של אותה היְלֵדָה...

פִּינֵן שמשפחת הוֹרֵי זכרונם לברכה מוצאה ממְצָרִים, יכולתי לדובב את הורתו המפוחדת של התינוק שלא חדל לדמוע כמו אָמו. היא מסביבות אֶל-בוֹרְג', סיפרה, בעצם קצת מחוץ לו. מה

מיקומו של אותו ה"מחויץ לו" – את זה התחמקה מלומר. אל-בורג', חור נידח, לא הרחק מסמוע, הלא היא אשתימוע הקדומה, המקראית, היא פפר עתיק בדרום-מערבו של הר חברון, ואיך הגיעה עד סביבות חברון משם, ברגל, ועוד עם תינוק על רזון זרועותיה פשוט לא הצלחתי לתפוס. הילד חולה וכבר בן אחד מת לה עוד קדם, פלטה לי בככי. יש במאדינת-ח'ליל (היא חברון) אמנם דוקטור, אך לא בשבילה.

"למה לא בשבילך?" הזדרזתי לשאול.

"כי בלי פתובת, בלי רישום, בלי תעודות את לא נחשבת."

"נחשבת למה?"

"לאדם, היא גונחת, ולנו אין שום פתובת, אין שום בית, כמו חיות."

"איך זה?"

"אנחנו גרים במערה. עם אבי ועם בני, היא אומרת.

"ובעל? אין לך בעל?" כך אני, וכבר נכלמת.

"לא, היא עונה, הצטרף ל'אל פתח'. ונורה. מרובי ה'אהוד."

לכאן, אל המחסום הזה על פביש חברון-בית לחם, הגיעה בלי דרך, בחושך גמור, בין הרים, ואדיות שדות קוצים. מישהי, אשת בן-דוד מסמוע, הציצה בבנה ואמרה לה: "איסמעי מני יא סאנא, לפני שימות לך גם בנך השני – תלכי אל ה'אהוד ותשאלי על המוסתשפא (בית-החולים) של 'הדסה' ששם מקבלים לטיפול כל חולה. הילד משתעל וכל שיעול שלו משמיע מין צליל מתפוצץ של קונבולה, פגז שנפלט מתותח-ראמאדאן. מי מגדל ילדים בניקרה אפלה וטחובה שם בואדי? רק מטומטם שמלבד חוסר-מוח גם יש לו, מלעון, חוסר-לב." רק שקל להיות חכם אם יש לך דירה וכתובת. להולאבא שלה אין לא זה ולא זה, פוצצו את ביתם. כבר כמעט שנאשה מהצלת חיי הילד אבל אבא הביא לה מחירפת סוסיא (ולא בלי תשלום מפולפל) אחד, רופא-אליל ומכשף של הוקוס-פוקוס, שלדבריו רק הוא בלבד יציל את בר-בטנה. זה, הקוסם, שמרגע ראשון לא נתנה בו אמון, היא אומרת, הדליק את האש בטפון שעליו היא אופה את הפיתות יום-יום. מעל לאש לבן היטב פרסת-ברזל של פרד, עד שדמעו עיניו שלו עצמו מרוב החום. כשראה זיק-השד בעיניה ציווה שתרוץ ותביאי מן הוואדי דלי של מי-נחל לצורך המשך הטיפול בתינוק האומלל. עד שחזרה עם הדלי כבר מלאה הסביבה שוועותיו של הילד. נראה כי ניצל ה"רופא" את עובדת העדרה והפיק את זממו. "זממו" הוא מגע הפרסה שלו בנה בשלהבת האש הבערת, זו שהצמיד מכשף נטול-לב זה לעור הפעוט האומלל. "מאפנה (מכה) היא ריפוי רב-תועלת", אמר לה אדון הוקוס-פוקוס (תועלת רבה לרופא-האליל, אם לשפוט על פי גובה שכרו). "רוצח!" צרחה על אותו מענה-תינוקות שעניו רק לפצע. אך אבא סטר על פניה: "שתקי!" ושילם ל"רופא" את שכרו. הוא באמת האמין ש"ריפוי" מסורתי זה יבriא את הילד, מה שמראה כי ימי-הביניים חלפו מן העולם פולו אך לא מהר חברון. היא עצמה, כל הלילה, ישבה עם הילד, ערה, מייבבת כמוהו. מרחה על חזהו מישרת-עשבים שרקחה ידעונית מאל-בורג': בליל של שורשי ו'לריאן ושל צמח-מרפא מדברי, אלוונה, כתוש במכתש ומהול בקצת סאמנה (חמאה ביתית מותכת), להקל על יסוריו. עד שיצא שם רופא-האליל נרדמו הפעוט ואביה: זה – ללא פסף, וזה – ללא פוח, אפילו לא פוח לבכות. רק היא, פחיה שאינסטינקט אמהי להציל את גורה מפעם בה, ברחת עם אור-שחר ראשון, בעוד אבא ישן, העולל בחיקה.

הוריתי לחייל שפנסו האיר את סאנא להכניסם, אותה והתינוק, לאוטובוס. נהג פלי-הרכב צונה להדהיר את רכבו ל"הדסה" עין-כרם, איש מנוסעיו לא גילה התנגדות והתחלנו לדהור בפול-גאז. לא היה איתי שם שום מיכשור בית-חולים בטיול זה שלנו לפטרה, וטובת התינוק האומלל לא הותירה ספק: הכרחי כאן אישפוז. מיד בהגיעי למחלקה הפדיאטרית ביקשתי מבתי כי תחפה במסדרון. אני עצמי עיתי כבר חלוק לבן, סטרילי, גוררת אל הקליניקה את סאנא ואת בנה. דבר ראשון מיהרתי שם למדוד את חום הילד, קורבן "ריפוי" הברברי של מר הוקוס-פוקוס, רופא-האליל. לאור הניאון, וכעת מקרוב, נחשפה לי זועת אותה "מאפנה". כך מחתימים אות-קניין על גוף תיש (ותיש, פזכור, הוא השעיר לעזאזל). מראה הפויה על עורו של הילד גרם לי מיד לצמרמורת. היתה זו עדות מחרידה של סאדיזם, אומצה של בשר ושל דם. היא שימרה את צורת הפרסה כמו מנהג חייתי זה את קוצר-הדעת, את כל מחשכי הטימטום הפאגאני, את כל אפלת הבורות. סאנא חמאמי, זה שמה המלא של האם, התייפחה מולי חרש: צביה רדופה, מבועתת

ממה שצפוי לו לעופר הרך. מפלס-החימה שבי שב וירד, מתאפס לחמלה מתוסכלת. מפלס-הפספית, במרחום הקודח, טיפס בפי-טבעתו של התינוק אל על. מאוחר קצת יותר, להיבהוב הניאון החיוור כמו פניה של סאנא, נגלו לעיני, בחדות משועת, גם יתר הסימפטומים, כמסדר-זיהוי פלילי: שיעול, הפרעות-נשימה, הַעֲדָר-תיאבון וכחלון-השפתיים. יותר מפל אלה קרע את לבי השיעול שחזר ותָכַף. הרתחתי, מתוחה מאוד, מחט-מזרק בוחקת (פניצילין וסטרפטומיצין) ופיללתי, הפעם אני, לַנֶס רפואי שיצדיק את אותה התוחלת לַנֶס שתלו בי, הן החייל שעצר את האוטו והן הילדונת-האָם.

עיניה של סאנא ליוו את ידי העושות במלאכה, כמין אמבוס. כל יחוליה נתלו בנוזל הנגרע מתלל המזרק. כשמרחתי פְּלֹרָאם-פְּנִיקוֹל, לשיפוך הפאב, על זוועת אותה "מאפָּה", ביקשה שאשוב ואמדוד את חומו של הילד, הילד בער. אפילו ברמז קלוש, בהסבר פופולארי לבור מדיציני, כלום לא גיליתי לה, כלום מאותה אבחנה שעלתה בי מיד. מה שזיהיתי, זיהיתי ברורות וממנו יגורתי בעצם, היה מה שְּקָרָן-הרנטגן גילתה כשנלקח הפעוט לשיקוף. אָמְפִּיאָמָה, מין סוג של מצבור מוגלתי בין קרומי ריאותיו של הילד. סיפוך מן הסוג המופר, הנפוץ במקרים של דלקת-ריאות. חיטאתי מיד בפיסת צמר-גפן ספוג-יוד את עורו של עולל זה, ממש במקום שתחתיו נתגלה לי, פְּרִנְטֶגֶן, מצבור-המוגלה. אף שנוסיתי בכך לא אחת ויָדִי היתה יד מיומנת, עצמתי עיני אינסטינקטיבית שעה שהמחט חדרה לבשרו. שלושה CC לידוקאין, הרדמה מקומית מאסיבית, אלה היו אמורים, אם בכלל, למַמַש את בואו של הַנֶס. עכשיו העברתי משמאל לימין, כלפיד במירוץ-שליחים קריטי, מזרק מחוטא וארוך עוד יותר, שיחדור בין קרומי-הריאה. תיכף שאבתי אל פְּנִים-המזרק את נוזל תמציתו של החולי. גוץ-המוגלה הלבן-צהבהב כמו נוקז מן הילד, אט-אט.

"זה בטוח, הלחיתה לי סאנא, נפחדת, "שהוא, המספין, לא ימות לי?"

"סאנא, "נטלתי את יד-הקטינה שלה, "אל תדאגי, יהיה טוב."

"אני אשה פשוטה אני. סתם באסיטה, יא דוקטור."

"מה זה אומר?" לא הבנתי לאן היא חותרת, רועדת כולה.

"זה אומר, "התאמצה לבטא זאת כאילו לפלוט מגרונה איזה פִּיחַ, "שיש דברים רעים שמפחידים אותי נורא..."

"מה למשל?"

"למשל, "נלחצה אלי, "עין הרע, דוקטור. עונש."

"עונש על מה?"

"על החטא שחטאתי והוא משלם עליו, הוא..."

"הוא. מי זה הוא?"

"זה הילד שלי. הוא חולה בגללי, גברת דוקטור. מה שעשיתי אני זו סיבת הקללה שרובצת עליו."

"מה כבר עשית?" לא הצלחתי לתפוס, "ועל מה את בכלל מדברת?"

"על מה שקרה בשנה שעברה ורודף אתרי כל הזמן."

"סאנא, מספיק לדבר בחידות, פתחי פִּיךָ ותגידי לי דוגרי: מה העניין? מה רודף אתריך? אני מקשיבה לך. דברי."

היא צנחה על גבי הפיסא הסמוך וחידשה את בְּכִיָה שמְקָדָם. רק לאחר שהשקיתי אותה בכוס מיים פתחה את לְבָהּ. היה זה, סיפרה, באותה מערה של אביה, שלה והילד. פֶּאָרְס, אביה, נחר שם בפְּנִים נְחֵרֶת-צהריים שליווה. שְּקָט רוגע אפף את הַנְאָדִי, קצת קר אך לא זָכָר לגשם. היא עצמה בישלה באִמְיָה על אש-גחלים, משגיחה על בכורה שניעור. רֶאמְזִי, הבן השני שפרגע הזרקתי לו מה שהזרקתי, עוד טרם נולד אותה עת אף פי שמו כבר ריחף בחלל, כְּגֹרֶל. בְּשֵׁם זה עצמו נתקרא, היא אומרת, גם בנה הראשון, המנוח, זה שאיתו נפתחה הקללה הרודפת אותה עד היום. ואז, בלי התראה, נשמע קול יָרִי מן הַנְאָדִי: צרור אחר צרור של חימה אוטומאטית מְכָה ריקושטים של הַד. "זה הם, "ננער אביה משנתו כדב מוחרד זה, "או הַנְאָהוּד או אנשי הליגיון. מְזַנְבִים בְּאֵל פְּתָח. סימן נֶאחָס... " היא כלום לא שאלה, היא כבר ידעה, היתה מורגלת: משחק-השינאה הוא משחק עקלקל ופתלתול, כמו שבילי הר חברון. לא רק הַנְאָהוּד והַנְאָל פְּתָח' אויבים בדם הם, גם הליגיון של מלכות אל-אוֹרְדוֹן לא בוטח בזה או בזה. זו הסיבה, סח אביה (בפני

בעלה, טרוריסט חמום-מוח, נמנע היה מפל פולמוס פוליטי או צבאי) שבספטמבר שנת 70 הופו הפאטאחיסטים באש ליגיונו של המלך חוסיין שטבח בהם בלי רחמים. הגיעו דברים לידי כך שאנשי עראפאת שברחו מערבה חצו את מימי הירדן ונשקם המוגבה צץ מעל ראשיהם, בעוד שפתייהם מְמַלְטוֹת זעקות-לעזרה לְאוֹיֵב שְׁמַנְגָד. "אִישׁ־אֵיל!" זעקו אל קווי הַגְּאֵהוּדִים, פֵּאֵילוֹ אישֵׁרֵאֵל טוֹבָה לָהֶם מְאֵל-אוֹרְדוֹן...

שוב נורו יריות. היא חיפתה באימה בלי לדעת לָמָּה לְצַפּוֹת שֵׁם. הילד לטש מול עיניה שתי אי-הבנות נוצצות, את עיניו. בְּפֶרֶץ חמלה אִמְהִית, כחיה מגינה על גורה טְרוֹף-הפחד, נטלה אותו בין זרועותיה, חולצת לו שָׁד בתקווה כי ישקוט. אך פתע, באותה פְּתֹאמִיּוֹת בה חל כל הָלֵם, החשיך זוג צללים את פְּתֹחַה של אותה מערה וּבְרַק נשק ניצת. שני מחבלים נתפרצו אל הפְּנִים האפל, מתנשפים כמפוח. "נֶאֱגִי שוֹלַח לָךְ ד"ש", סח אחד מהם, "הוא בעמאן. שלומו טוב." היא הצליחה מהר להסתיר את שְׂדָה החשוף אבל לא את ההלם. מְנִיֵּן ידעו שהיא כאן, דווקא כאן, הרי יש פה הרבה מערות. וּמְנִיֵּן ידעו שאכן אשת נאג'י היא, מי הם ומה רצונם כאן? רגע תלתה באביה מבט של תמיהה, של קריאה-לעזרה. אך פֶּאֶרְס הזקן, אָמוֹן על צֶפֶן-הַכְּנוּעַ – זה המחניף לְחֻזֵק מְחַשֵּׁש פֶּן תונחת עליו נחת זרועו – מיהר וְהִזְמִין את פורציו שפלו לו כְּפִיל לחנות של חרסִינָה: "תְּפַאֲדְלוּ, אַנָּא, בְּרוּךְ בּוֹאֲכֶם תַּחַת צֶל קוֹרְתֵי הַדְּלָה..."

כאן נשמעה צעקה פולחנית, מְבַחוּץ, מעומקו של הוֹאֲדִי, זה הנפתל לרגליו של ההר שאותה מערה בצלעו. "צאי מיד החוצה, יא אשה!" שאג קול גָּבֵר, "יודעים שאת שם, חבוייה בניקבה זו ממש פעכבר בחורו." אף להסס לא היה לה סיפּק. או לדחות. או למחות. או לברוח. קְנָה-מְקַלְעוֹ של אותו מחבל שנגח בגבה מאחור, נילוה לו מיד לְחֻשׁוֹ הנבעת של ההוא, בן-זוגו הסמוך לו: "יאללה, תצאי אל הפֶּתַח, אשה! עם הילד! ותני לו לינוק!"

-הילד? בקעה זעקה מגרונה, אך ההוא כבר חסם לה את פיה במלוא כף ידו שהדיפה ריחות של זיעה ושל שמן-רובים.

-כֵּן, עִם הילד! נהם, "למה אלה, הַתְּסִים ההם, הַגְּאֵהוּדִים, לא יורים על תינוק ועל אִם, אז שניכם תשמשו לנו כאן קיר-מגן..."

שוב חזרו הקריאות מתחתית המידרון, מעומקו הסמוי של הוֹאֲדִי. הפעם, שעה שיצאה עם הַבֵּן אל הפֶּתַח, קלטה עוד מילים. "ראית שני גברים מסתתרים באחת הַנְּקִבּוֹת?" נצטעק אותו גבר. מכאן נסתבר לה כי אין הוא בטוח אִם שני המחבלים אמנם אצלה, בְּמַעְרָה.

-לא, צעקה אליו, "כלום לא ראיתי. הייתי בְּפְנִים, יא חאוואג'ה..." ההוא שם, למטה, נמלך בדברים עם רְעוֹ, בְּשִׁפְתָם הזרה. אך כאן, במפתיע, הוּבְחַר לה שדווקא ראה, ומבין, ויודע. "ראינו, צעק, "איך שניהם נכנסו אל הפֶּתַח (מערה) שְׁלָךְ, הַרְגַע, שקרנית..."

מכאן, ממש מרגע זה, הוֹאֲץ פתאום הַקְּצֵב. קצב הדם הפועם בְּצַדְעִיהָ וקצב כל מה שקרה. "תסתלקי מהפֶּתַח לפני שניָרָה, לא מקום בשביל אמא וילד..." שני הַגְּאֵהוּדִים, באצבע על הַדֶּק, קצבו לה אֲרָפָה, שתזוז.

-אין כאן איש, עוד הספיקה לצעוק, מבועתת, "תבוא ותבדוק פה, יא סִדִּי." אך כבר היה זה, הנחבא בצילו של גבה, מְשַׁפְּדָה בְּנִשְׁקוֹ. מה שליחך את עורפה מאחור כפרסה מלוּבַבְתָּ, כ"מֶאֱפֹה", היו אִיוֹמִיו: "אם תזוזי, שרמוטה, אִיָּרָה גם בִּילֵד, גם בָּךְ..."

-אמרתי לָךְ: זוזי משם! נשתאג היאהודי ההוא, מן הוֹאֲדִי, "תראי, גם אני, גבירתי, אבא. חבל לספן גם אותך, גם את בְּנֶךְ..."

היא שמעה, עד צמרמורת שמעה, אבל לא את קולה שהֶפְגִיעַ "רק רגע!" כי אִם את מְפִץ אותו צרור שְׁיָרָה בו ההוא המוסתר בְּגִבָּה.

זה, היאהודי, צנח פתאום ארצה על פני ערוצו של הוֹאֲדִי בעוד חֲבָרוֹ משיב אש אך גם הוא נתמוטט בתוך רגע, יְרוּי. אֶלְמֵלֵא נחרטו בלְבָבָה מילותיו של ההוא שאמר שהוא אבא, לא היתה מתיירות מְנַקֶּמֶת הגורל הפרוכה אַחֲרֵיהָ כְּצֵל.

-מה פירוש כמו צל? לא הבינותי מה היא סחה.

-ממש באותו ערב, דוקטור, מת לי בני הבכור... ניסינו הפל, מכשפים, ידעונים, רופאי-אליל, עשבי-מרפא, כלום לא עזר, הוא מת לי. שנה אַחֲרָיו, במירדף של יָאֵהוּד, נהרג לי גם נאג'י, אביו. עכשיו תורו של ראמזי השני, אמרה, דומעת, "בגלל אותה קללה שנדבקה אלי, מאז..."

- "סאנא, " אמרתי לה, "סאנא, זו שטות. סתם אמונה טפלה, ואין בין זה לזה שום קשר. "

- "קשר עם מה? " שאלה נואשות.

- "עם מות נאגי ומות בנך הבכור. הם מתו במקרה וכל אחד מקרה אחר פה. אין כאן קללה ואין עין רעה ואין נאחס, זה הכל חנטאריש. "

- "את לא תופסת, דוקטור, " סיננה בין דמעותיה, "אין בעולם מקרים, הכל מפתוב (נקבע מראש). רימיתי את ההוא, את הנאהודי שצעק לי לזוז עם הילד, שלא נפגע. גם אני, גבירתי, אבא, 'אמר. אפילו פניו, פשהיה כבר הרוג וירדנו למטה לואדי לראות אם אפשר להוציא מכיסו וכיסי חברו קצת שלל, הביטו עלי במבט של שופט, האשימו אותי, גזרו עונש. עין רעה, ובפרט אם זו עין של מת, מטילה בך פישוף... "

- "איזה פישוף? המתים לא רואים כבר שום כלום, " הזדרזתי לומר לה.

- "לא, גברת דוקטור. סליחה, את טועה. הם רואים ונאבוהם. הפל... 'מאן חאפר חופראתן, 'אומר הפיתגם, 'לאחיהי' (כל מי שחופר כאן... בור לאחיו...) הוא עצמו 'נאקעא פיהא' (נופל לבור הזה). אין שום מקרים. הכל מפתוב... "

- "אז מה מצאתם בכיסם של המתים? " שאלתי.

- "זה לא אנחנו שמצאנו, " מיהרה לומר. "זה אלה שירו בהם ישר מתוך הפתח שבשבילם אני ובני שימשנו קיר-מגן. " רגע אחד נשנקה בשתיקה וגמעה לאיטה מן המיים. "רק לאחר שהשקט חזר אל הוואדי ירדנו איתם. הם לא התנגדו שאני ואבי נצטרף לפשיטת-השלל שם, רק שידענו מראש שאם יש שם דבר-ערך יקחו אותו הם. "

- "היה שם דבר-ערך? "

- "עוד אין, גברת דוקטור. אחד מן ההם שליווינו מצא בתרמיל הצבאי של אחד הנאהודים מכשיר של קסמים. "

- "איזה מכשיר? "

- "הם קראו לו 'אל קאמרה'. משהו לוקסוס. פאראנגי. אבא שאל אותם מה זה ואלה ענו לו במילה פזאת זרה: 'פולארוואיד'. אני אשה פשוטה אני, רק באסיטה, יא דוקטור. אבל הבנתי שם שזה יקר, יקר מאוד. "

- "אז איך זה ה'אל קאמרה' הזאת קשורה, " שאלתי, "לקסם, לכישוף, לכל אותם ההבלים? "

- "קשורה מאוד ואין בזה שום הקבל, גברת דוקטור, פי תיכף האחד מהם לחץ שם על כפתור בגוף של ה'אל קאמרה' הזאת, מכשיר-הקסם, שמתוכה יצאו סנאר (תמונות) של המתים. "

- "למה היה להם צורך בכלל בתמונות של מתים? " השתוממתי.

- "בשביל להראות — כך הסבירו לאבא — לאלה ששלחו אותם, שלא שלחו לשווא. רק מה, זמן קצר לאחר שהלכו נתקלו שם באמבוש נאהודי, ככה שכמו בפיתגם הם נפלו אל הבור שחפרו בעצמם. רק לאחר שיצאו היאהוד מן הוואדי ובא כבר הערב, הרבה אחרי שחזרנו לתוך מערת-מגורינו בהר, ירד לשם אבא שנית בתקווה שימצא על גופות הנאהודים מה שנשאר אם נשאר שם דבר-מה שעוד לא שדדו רוצחיהם. רק מה, אותה עין רעה ואותו מזל נאחס איכזבו גם הפעם: שתי הגופות לא היו שם, כאילו חטף אותן יד מיסתורי. אבא אמר שוודאי נאספו על ידי חבריהם עוד מקודם, כך שיצליחו לקבור אותם כמו שדת-מוסה דורשת מהם. ואז, ממש פרגע שעמד לחזור הביתה, הבריק דבר-מה באור-הדימדומים מול שתי עיניו. היה זה ריבוע קטן של נייר שנשמט לצלם בלי שחש בו, למה שתיכף החשיך שם ושני היורים מיהרו לבסיסם. אבא לקח אותו בלי היסוסים וחזר לניקרה שפה גרנו (בלי להבין מה שיש לו ביד ושכבר מנבא לו רעות). רק בשעה שקירבתי אליו את ה'לוקס' השחור מרוב פיח ראינו את מה שהיה בריבוע ההוא והתחלנו לרעות. היתה זו תמונת הגופות של אותם הנאהודים ששוב לא היו שם, לא במקום שנורו וצנחו על הארץ ולא בחיים, רק באותם חלומות נוראים שפקדו אותי כל אותו לילה. 'הכל על לא חסאב, יא מלעוננה, קראו אלי שתי הגופות, 'יש חשבון'...

"בבוקר הלכתי לכפר, לאל-בורג', אל אותה ידעונית שהזכרתי. זאת שלימדה אותי איך שרוקחים בשביל 'מאפנה' מישרת-עשבים. אמרתי לה: 'יא ח'אלתי, יש לי פחד על הילד. שתי רוחות-מת שחלמתי הלילה פישפו לי עליו מזל נאחס. תקעה ההיא עיניים בתמונה של הנאהודים, זאת שקירבתי אליה ביד שרועדת לי כאן עד עכשיו. אמרתי לה שבתמונה הם דוממים כמו אבן אבל בסיוטים שלי הם עוד חיים מאוד. ואז, כשרק שמעה איך שהינקתי את הילד ואלה הסתתרו לי

שם מאחורי הגב, אמרה לי: 'יא בִּינְתִי, שמרי אותה טוב את תמונת המתים, כמו קמיע. שום מזל נֶאֱחָס לא יפגע בָּךְ כל עוד אַת שומרת עליה חזק.' פכה הבטיחה אותה ידעונית אך גם זה לא עזר, גברת דוקטור. עובדה שהבכור ואֶבְוֶהוּ כבר מתו לי בין הידיים גם הם... " היא שלפה מִמִּפְתָּח-שמלתה הבלויה איזה צרור מלופף בחוט-צמר. כלום לא הבנתי מָמָה שביקשה להראות לי, כולה בעתה. בצרור היתה שקית ובִּשְׁקִית היה ה"פוטו" של שתי גופות ההרוגים ההם, מן הִיאָהוּד. היצצתי בַּתְּצִלוּם וכל דָּמִי קפא לפתע. עוזי שלי, סרן עוזי עֵילָם, שכב מת שם, עם צבִי'קָה, סגנו.

הִדְחָף הראשון, החייתי, האינסטינקטיבי, היה לחנוק את הניבֶזָה הזאת על המקום. לא לטפל בו בַּבְּנָה שום טיפול, שיסלח לי אדון היפּוֹקְרָטֵס. רק בגללה אין לַבַּת שלי אבא ולי את האיש של חיי. אבל תיכף זכרתי את כל סיוטי-הֶאֱשָׁמָה שלה, כל הקולקציה. זה שפְּמוֹנִי גם היא אלמנה ונוסף לכך אֵם שפולה. אולי, אֵם לא אנהג בה כרופאה, רק כנוקמת, יוכפל השְׁכוֹל שלה גם עם הילד השני.

"את יודעת?" אמרה לי מבלי שתקלוט מה עובר בי ממש אותו רגע, "שבוע לאחר שנהרגו שני הִיאָהוּדִים על קרקעית הוואדי, באותו מקום ממש, יצאו שם מתוכו של העפר אחר הגשם פרחים קטנים כאלה, אדומים כמו טיפות דם. תיכף הבנתי שיש לזה קשר עם מה שאני אֶשְׁמָה בו: דם הִיאָהוּד שֶׁפָּגַע העפר ההוא רק בגללי, זה ברור..." היא שָׁלְתָה לי, ישר מְפִיסָה, איזה פרח מעוֹךְ, ואמרה: "זה הפרח." פָּחַד נורא נסתמן בפְּנִיָה, כמי שממתין לעונשו.

זיהיתי את הפרח בנקל, מיד היפרתי. שמו הבוטאני, כלומר בלטינית נוקשה של מגדיר-צֶמַחִי-בר, הוא שֵׁם ארוך מאוד, שובר-שיניים, *Helychrysum*, ואילו בעברית שלנו "דם המפפים". בכל חנופה נוהגות רוויטל ואני לקוטפו שם בְּוֹאֲדִי (הוואדי מול "הדסה", לא ההוא שבו שוכנת מערתה של סאנא, בה נגזר גורל חיי), לשים באגרטל ליד חנופיית-הגפן, לזכר החשמונאים של אז ושל עכשיו. עוזי שלי הוא אחד מרבים, אֵם כִּי לִי וּלְבִתִּי הוּא האחד שאין תחליף לו. עכשיו, שכאן בבית, בשכונת גֶלָה שלנו, בְּרָחוֹב הָאֲנָפָה שלא מְזַמֵּן ירו עליו, נְחוּג אצלנו חג-אורים על רקע הקאסאמים שנחתים כמעט יום-יום על תושבי שדרות, אני מְתַקֶּשֶׁה, מתקשה עד מאוד לא לשמוט כאותה פיסת "פוטו", זו שנותרה בַּמְקוֹם הארוך בו נורו בעלי וסגנו – את זיק האופטימיות, זה שלמרות מחשְׁפֵי השינאה היוקדת, זאת שמשני עֶבְרִיּוֹ של הגבול, יפזר פה פרחים ולא דם. פלא ה-mi, הוא הקול השלישי הנוצֵר מצירופם של do ו-sol למין הארמוניה, אותו over tone מיוחל וְכְמוֹהָ שפל הדיסונאנסים מתלכדים בו לְתִיקוּוָה, נלחם בי בקושי הולך וגובר על מימוש אותו נס-פך-השְׁמָן: נס שקורטוב השְׁפִיּוֹת (אֵם נֶשֶׂאָר בו עוֹד) איכשהו יספיק, להם ולנו, לְזָרוֹת אור...